

Delaktighet - Jämlikhet

www.fordelaktighet.se

2023-08-25

Boverket

remiss@boverket.se

REMISSVAR gällande

– Boverkets förslag till föreskrifter om tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga i byggnader (Processnummer: 3.2.1, Diarienummer: 3680/2021)

Remissvaret har utformats i samråd med medlemmar som är certifierade sakkunniga i tillgänglighet.

Sammanfattning:

Förbundet FÖR delaktighet och jämlikhet kräver att utredningens förslag ska avstyrkas i sin helhet.

I likhet med tidigare remissvar gällande "Säkerhet vid användning" är FÖR mycket kritisk till utredningens förslag, vilka – om de genomförs – radikalt skulle komma att försämra tillgängligheten och användbarheten för personer med funktionsnedsättningar i hela den byggda miljön både vid nybyggnation och vid ombyggnation.

Möjligheterna att få tillgång till en användbar bostad kommer att begränsas ytterligare, jämfört med förhållandena idag. Det skrivs tydligt ut i konsekvensbeskrivningen på sid 91 att Boverket avser att personer med rörelsenedsättningar bara ska kunna bo

kortvarigt på entréplanet i sin bostad i flera plan tills man kan flytta eller tills man får bostadsanpassning. Detta strider mot vad som tidigare sagts – proposition 1985/86:1 förslag till ny Plan- och bygglagen står på sid 492 angående bostäder: "Som jag har utvecklat i den allmänna motiveringen (avsnitt 11.1.2) måste målet för samhällets strävanden vara att alla bostäder skall kunna bli tillgängliga. Först därmed ges förutsättningar för att människor skall kunna bo kvar i sin bostad även om de av ålder eller annan orsak får nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga."

Vidare står på sid 493:

"Att bostäder och lokaler skall vara så inrättade att de kan användas av personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga innebär att sådana utrymmen inte bara skall vara tillgängliga för besök utan också permanent kunna brukas av sådana personer."

Dessa propositionstexter gäller fortfarande utifrån skrivningar i efterkommande propositionstexter.

Kraven i föreliggande remiss är genomgående uttryckligen sänkta gällande Tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättningar både i denna remiss och i de andra gällande "Säkerhet vid användning", "Tomter" och "Lämplighet vid avsedd användning".

Boverket skriver i remissförslagen att även om kraven i Föreskrifterna kan vara omformulerade och sakna måttangivelser så ska kravnivån ändå vara den samma som tidigare – bara med den skillnaden att "Samhällsbyggnadssektorn" (vår kommentar: de som enligt Aktiebolagslagen ska göra så stora vinster de kan) är de som ska få bestämma de fysiska måtten/utformningarna.

I:

Ett exempel på sådan fundamental **sänkning** (som Boverket föredrar att kalla "**lättnad**") är följande förklaring i Kommentarererna på sid 90 till 2 kap 8§ om bostäder: "Bestämmelserna innebär **en lättnad av kravet på bostäders tillgänglighet och användbarhet.**"

På sid 91 står: "Det räcker att bostadsfunktionerna på entréplanet kan **tillgodose ett behov under en begränsad tid** och de behöver inte vara dimensionerade för det antal personer som bostaden är avsedd för" och fortsätter: "Motivet till kravet är att det **ger möjlighet att kunna bo kortvarigt på entréplanet.** Det kan handla **om tillfälliga funktionsnedsättningar**, som till exempel skada vid olycksfall, exempelvis ett brutet ben, eller en tillfällig sjukdom. Men det kan också vara att

någon som har fått en permanent funktionsnedsättning kan bo kvar i bostaden i väntan på anpassningar eller annat boende.”

Denna fundamentala försämring att man inte ska kunna bo kvar i sin bostad med en funktionsnedsättning har inte diskuterats och beslutats i Folkvalda församlingar.

Vi som Funktionsrättsorganisation har inga möjligheter att i vårt remissvar i detalj belysa alla de försämringar som föreslås gällande tillgänglighet och användbarhet. Vi tar emellertid upp ytterligare några av dem:

II:

Den fundamentala genomgripande förändringen i samtliga författningsförslag för nya BBR som Boverket levererat under året är som de själva uttrycker det:

- *Förslaget ska tydliggöra rollfördelningen mellan staten, samhällsbyggnadssektorn och standardiseringen.*
- *Boverket ska i föreskrifterna precisera de krav som ställs i lag och förordning,*
- *medan samhällsbyggnadssektorn tar fram lösningar som uppfyller kraven,*
- *med standardiseringen som alternativ.”*

Dessa preciseringar Boverket säger sig göra av lag och förordning är mycket summariska och ofta bara ett upprepande av det som redan står i lagtexterna. Beroende på den låga kunskapsnivån inom byggsektorn om vilka krav som behöver uppfyllas för att den byggda miljön ska fungera för personer med olika funktionsnedsättningar så kommer tillgängligheten och användbarheten att radikalt försämrast.

”Samhällsbyggarsektorn” utgörs av aktiebolag vars främsta uppgift är att i konkurrens med andra sälja sina produkter och tjänster på en marknad med så hög vinstmarginal som möjligt. Detta är ett överordnat syfte med verksamheten enligt aktiebolagslagen.

Staten överlåter alltså totalt hur samhällskraven ska tolkas till de som har krav på sig att göra vinster.

ALLA ska ha klart för sig att arbetsredskap som standarder och branschgemensamma kravlistor till största delen är framtagna av samhällsbyggnadssektorn.

Ideella organisationer t ex Funktionsrättsrörelsen har ytterst begränsad möjlighet att påverka i standardiseringen beroende på de höga kostnader som medverkan i standardiseringsprocessen innebär.

Funktionsrättsrörelsen begränsas även av att man saknar möjlighet att överklaga beslut inom byggprocessen.

III:

Det har sedan flera år funnits en teknisk kommitté inom SIS som arbetat med revidering av bostadsstandarden – SS 9142 21. Förslaget har varit

ute på remiss och bearbetats utifrån alla remissvaren. Förslaget är färdigt – så när som på två mått som gruppen har svårt att nå konsensus kring – samhällsbyggnadssektorn står mot bl a brukarorganisationerna. Det gäller framför allt ett mått – ökning med 10-20 cm vid *ena sidan av en säng* i en bostad - för att harmonisera bygglagstiftning och arbetsmiljölöslagstiftning och tillgodose minimikrav för arbetsmiljön för hjälpare vid säng i sovrut. Både Boverket och Arbetsmiljöverket har avstått från att delta i kommitté-arbetet trots att den tekniska kommittén bett dessa två statliga verk vara med och avgöra just denna fråga. Resultat nu är att det inte kommer en reviderad bostadsstandard utan det blir den nu gällande man kommer att hänvisa till enligt skrivningar i remissförslaget för nya BBR.

Bostadens mått är en fråga som gäller vilken kvalitet Sverige ska ha på de bostäder man bygger i framtiden - när hela landet planerar för och arbetar med att allt fler äldre ska kunna få sjukvård i hemmet. Alla standardiseringskommittéer består av företag som själva anmäler sitt intresse och är villiga att betala för att delta samt betala för arbetstiden. Det är bara den stora "samhällsbyggnadssektorn" som har denna möjlighet. Brukarorganisationerna, som företräder de samhällsmedborgare det gäller, har ytterst små möjligheter att delta i sådant arbete.

Vi från brukarorganisationerna anser inte att en kommitté med en ad hock sammansättning av deltagare ska vara de som bestämmer den framtida bostadskvaliteten. Sådana beslut ska fattas av folkvalda församlingar och statliga verk.

Vi anser även att det är helt oacceptabelt att man avreglerar BBR och istället lutar sig på standarder och andra skrifter som inte är framtagna på ett demokratiskt sätt.

IV:

I "7.1 Övergripande konsekvenser" sid 49 i remissförslaget står:
"Boverket bedömer att författningsförslaget kommer att få begränsade direkta konsekvenser för tillämpningen jämfört med hur de gällande allmänna råden tillämpas i dag. Anledningen till detta är att författningsförslaget utgår från en oförändrad kravnivå."

Vi har redan visat på exempel där kravnivåerna sänkts – utan att Boverket beskrivit konsekvenserna av det. Hela förslaget innebär sänkta nivåer på olika punkter och vi kommer som sagt att visa på en liten del av dem i det följande.

Boverket har tappat bort slutanvändarna och slutprodukten. Man är så fokuserad på att hjälpa samhällsbyggnadssektorn att effektivisera byggprocessen att man tappar bort att byggprocessen bara är vägen fram till en slutprodukt som ska användas av samhällets medborgare. Särskilt

märkligt är att Boverket INTE redovisar Funktionsrättsrörelsens perspektiv och synpunkter, liksom äldres och arbetstagares i hemsjukvården och i hemtjänst som faktiskt är de som äger stor del av frågan om tillgänglighet och användbarhet.

Oavsett vad Boverket skulle komma fram till så måste konsekvensanalyser redovisas.

V:

Utifrån den föreslagna rollfördelningen kring vem som beslutar om regeluppfyllnad så funderar Boverket på sid 65 i Författningskommentarerna på om det kommer att bli fler överklaganden på sikt. Det tror de inte och hänvisar till att det idag är så få överklaganden när det gäller tillgänglighet och användbarhet. *”Det innebär inte att byggnadsnämnden och byggherren alltid är överens om hur ett utformningskrav eller tekniskt egenskapskrav ska tolkas. Byggherren rättar sig oftast efter vad byggnadsnämnden menar är rätt snarare än att klaga eftersom ett nekat bygglov, startbesked eller slutbesked kan fördröja byggstarten eller ibruktagandet av byggnaden väsentligt.”*

Runt om i Sverige så är funktionsrättsrörelsen aktiv i att försöka få kommunerna att tillämpa lagstiftningen som gäller tillgänglighets- och användbarhetsfrågorna. Och runt om i Sverige så vet vi att många både kommuner och byggare gärna undviker att följa dessa normer när man anser att kostnaderna inte blir ”rimliga” eller när man anser att det inte är en nödvändig åtgärd även om den finns i föreskriftstext. Beslut som borde överklagas.

Att det finns så ytterst få överklaganden beror nämligen på att funktionsrättsrörelsen, trots att de äger stor del av frågan om tillgänglighet och användbarhet, INTE har rätt att överklaga till skillnad från ”samhällsbyggnadssektorn” som kan driva sina frågor genom överklaganden. Den enskilde medborgaren har bara rätt att överklaga om man är sakägare och det är man ju bara i de ytterst få fall där man råkar vara markägare intill det som ska byggas.

Funktionsrättsrörelsen har själva erfarenhet av att försöka överklaga. Ett exempel är ett beslut där tjänstepersonerna i en kommun föreslog avslag för ett bygglov för ett stort bostadshus just med hänvisning till bristande tillgänglighet medan politikerna gav bygglovet. Funktionsrättsrörelsen överklagade då ända till Mark- och Miljödomstolen som beklagade att rätten att överklaga inte fanns för denna grupp när det gällde byggd miljö. Man kunde inte pröva sakfrågan på grund av brist på rätt att överklaga. Mark- och Miljödomstolen skrev samtidigt att hade det gällt en miljöfråga hade rätten till att överklaga varit större.

VI:

På sid 31 i Beskrivning av Förslaget står följande: *"Författningsförslaget kan i vissa situationer innebära att kraven justeras upp eller ner i förhållande till BBR, men den sammantagna bedömningen är att kravnivån totalt sett inte förändras. Boverket bedömer att författningsförslaget håller sig inom de kravnivåer som beslutats av riksdagen och regeringen."*

Boverket avslöjar i detta resonemang sin bristande kompetens på området "tillgänglighet och användbarhet för personer med funktionsnedsättningar. Tillgänglighet på ett område kan ju inte kompensera mindre tillgänglighet på ett annat område!

VII:

Men det kanske allvarligaste beviset för både brist på kompetens och brist på konsekvent resonemang hos Boverket gällande vilka krav som är viktiga ur tillgänglighets- och användbarhetsaspekten är det exempel Boverket använder sig av när man diskuterar möjligheterna till "mindre avvikelser.

På sid 33 står: *"Eftersom författningsförslaget bara innehåller föreskrifter och inga allmänna råd kan föreskrifterna också bli mer rigida. Därför kan behovet komma att öka, av att göra mindre avvikelser från föreskrifterna. Möjligheten finns, under för-utsättning att lösningen gör att föreskrifternas syfte uppnås, trots att den formellt strider mot ordalydelsen. Vad gäller utformningskraven ska en prövning ske av om mindre avvikelse kan göras. Utformningskravet på tillgänglighet och användbarhet har sin grund i 8 kap. 1 § PBL och att det uppfylls är en förutsättning för att bygglov ska kunna ges enligt 9 kap. PBL. Det är byggnadsnämnden som prövar om bygglov ska ges eller inte. Det ska framgå av bygglovsbeslutet om mindre avvikelser har getts. Exempel på föreskrift med utformningskrav är att en ramp får luta högst 1:12. Om det i det enskilda fallet finns särskilda skäl, byggnaden ändå blir tekniskt tillfredsställande och det inte finns någon avsevärd olägenhet från annan synpunkt skulle byggnadsnämnden kunna i prövning av bygglovet medge mindre avvikelser genom att tillåta en något brantare ramp. Detta under förutsättning att övergripande bestämmelser med krav på tillgänglighet i PBL och PBF uppfylls och syftet med kravet på tillgänglighet ändå uppfylls."*

Att ramper/lutande plan i byggd miljö inte ska vara brantare än 1:12 har gällt ända sedan första Handikappbyggnormen, Supplement till Svensk Byggnorm, trädde ikraft den 1 januari 1970 – **eftersom en brantare lutning innebär att en person i manuell rullstol vid förflyttning uppför rampen faller baklänges! Och för personer som går med rollator eller kryckkäppar innebär brantare lutning än 1:12 risk att falla framlänges vid gång nerför lutningen.**

Ett antal sidor senare, sid 88, kommer följande författningskommentar: *"Bestämmelsen anger hur brant en ramp, till en entré eller som en del av ett kommunikationsutrymme, maximalt får vara. En ramp som är brantare än 1:12 är inte användbar för en person som ska kunna förflytta sig*

självständigt. En brantare ramp är dessutom inte säker att använda. Den aspekten behandlas i Boverkets författning om säkerhet vid användning av byggnader.”

Detta, som är det enda exempel som Boverket ger på hur ”mindre avvikelser” kan hanteras är förödande. Uppenbarligen anser Boverket att resonemanget om att ramper kan tillåtas vara brantare än 1:12 uppfyller det de själva skriver på sid 52: *”Att utformningskravet på tillgänglighet och användbarhet uppfylls är en förutsättning för att bygglov ska kunna ges.”*

VIII:

I gällande BBR finns nedanstående tolkning av begreppen ”tillgänglig” och ”användbar” vilket ger vägledning till vilka personer man avser att miljön ska fungera för:

”BBR 3:112 Definitioner och begrepp

När begreppen ”tillgänglig” och ”användbar” eller ”tillgänglighet” och ”användbarhet” används i detta avsnitt menas ”tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelse- eller orienteringsförmåga”. (BFS 2013:14).

Allmänt råd

Exempel på nedsatt rörelseförmåga är nedsatt funktion i armar, händer, bål och ben liksom dålig balans. Personer med nedsatt rörelseförmåga kan behöva använda t.ex. rullstol, rollator eller käpp.

Exempel på nedsatt orienteringsförmåga är nedsatt syn, hörsel eller kognitiv förmåga (utvecklingsstörning, hjärnskada). (BFS 2013:14).”

På sid 35 i Författningskommentarerna har Boverket en lång förklaring till varför man endast lagt mått på två typer av rullstolar som dimensionerande mått men inte i Föreskriftstexten lagt in vilka funktionsnedsättningar som de människor har som tillgängligheten och användbarheten gäller. Utan dessa exempel som finns i dagens BBR innebär det skrivna att det inte blir möjligt att tolka utifrån de behov som personer med dessa funktionsnedsättningar har.

Rullstolarna förflyttar sig inte själva, i dem sitter det människor. Dessa människor kan utöver att de behöver förflytta sig med rullstol samtidigt ha nedsatt handfunktion utan t ex greppförmåga, nedsatt räckvidd, dålig balans osv. OM en byggherre ur ”Samhällsbyggnadssektorn” t ex själv ska kunna avgöra hur bred ett kommunikationsutrymme behöver vara utifrån användning måste man ju veta hur de människor kan fungera som ska använda detta kommunikationsutrymme.

Nu finns denna tidigare definition av olika funktionssättningar på en sida i en 120 sidig Remiss. Enligt tjänstepersoner, som varit delaktiga i att skriva dessa förslag, så är dessa Författningskommentarer oerhört viktiga för att tolka Föreskrifterna. Meningen är alltså att man vid varje

projekteringstillfälle ska plocka fram dessa författningskommentarer och diskutera vad som egentligen avses. Var tog den förutsägbara och tydligare lagstiftningen, enkelheten och förbilligandet vägen?

IX:

Boverket har under flera år pratat om betydelsen av innovationer inom byggandet. En innovation av stor betydelse för många människor med rörelsenedsättningar är den eldrivna 3-hjuliga rullstolen eftersom man med den kan förflytta sig betydligt lättare mellan målpunkter och även in i publika lokaler – om byggnader är byggda för detta.

Detta är ett vanligt hjälpmedel idag som skrivs ut i allt större utsträckning av hjälpmedelscentralerna i hela Sverige. Rullstolarna är 66 cm breda och mellan 134-140 cm långa beroende på de funktionskrav som rullstolsanvändaren har. Här följs inte samhällets hjälpmedelsföreskrivning och byggreglerna åt. Återigen ett exempel på bristande samarbete mellan myndigheter och avsaknad av konsekvensanalys från Boverket sida.

X:

I förslaget till Föreskrifter står i 1 kap **8 §** :*"Byggprodukter och material ska ha kända och dokumenterade egenskaper i de avseenden som har betydelse för byggnadens förmåga att uppfylla kraven i denna författning."* och i **15 §** står: *"Byggprodukter ska kontrolleras när de tas emot på byggarbetsplatsen. Kontroll ska göras av att material och produkter har förutsatta egenskaper."*

I Plan-och bygglagen 8 kap står följande gällande byggprodukter: "Byggprodukters lämplighet"

19 § *En byggprodukt får ingå i ett byggnadsverk endast om den är lämplig för den avsedda användningen.*

En byggprodukt ska anses lämplig om den

1. har sådana egenskaper att det byggnadsverk som produkten ska ingå i kan uppfylla de tekniska egenskapskrav som avses i 4 § första stycket 1-6, 8 och 9 när byggnadsverket är projekterat och uppfört på rätt sätt".

Det är inte som Boverket tror - att det bara är rullstolens planmått som är dimensionerande för byggnaders tillgänglighet och användbarhet för personer med rörelsenedsättningar. Behovet av den vidare definitionen av vem som ska kunna använda dessa produkter är ju i högsta grad även nödvändig vid många andra bedömningar än vid manövrering av rullstolar – som t ex just när det gäller alla de produkter som ingår i ett byggnadsverk som ska vara användbara för att byggnadsverket ska bedömas som tillgängligt och användbart.

XI:

Sid 40 i remissen: *"Begränsade delar av biografer, teatrar, sporthallar och andra liknande större samlingslokaler behöver inte vara fullt tillgängliga och användbara för personer med nedsatt rörelseförmåga. Dock preciseras att podier och scener alltid ska vara tillgängliga och användbara. En skillnad från BBR, som författningsförslaget innebär, är möjligheten att undanta publikplatser i alla typer av samlingslokaler, när det gäller tillgänglighet och användbarhet för personer med nedsatt rörelseförmåga. I BBR är det bara möjligt i större samlingslokaler. Till skillnad från i BBR är det inte bara större samlingslokaler som undantas, utan det gäller alla samlingslokaler. **Detta är en ändring i sak.**"*

Vidare förklarar Boverket på samma sida 40: *"I praktiken är det framför allt möjligheten att ha gradänger och fasta sittplatser som behöver hanteras. Fasta sittplatser kan inte användas av personer i rullstol, och om det inte finns undantagsmöjlighet skulle alla gradängnivåer behöva nås med ramp eller hiss. Med en generellt formulerad regel är det inte storleken på salen som avgör utan hur den ska användas."* Vi konstaterar att det alltså är Byggherren som får avgöra om samlingsalen ska bli tillgängligt och användbar eller inte!

Var finns tankarna om innovationer? Det finns redan idag "fast" bänkutrustning som är flexibel genom att valbart antal stolar vid behov kan plockas bort. Sådan utrustning har redan använts i redan byggda hus. Men när nu undantag ges i större omfattning än tidigare då kommer "samhällsbyggnadssektorn" inte att vara villiga till vidare utveckling.

XII:

" 3 §

Vid en dörr som ska vara tillgänglig och användbar ska det finnas tillräcklig plats för att kunna öppna och stänga dörren från en rullstol.

Motsvarande bestämmelser finns i avsnitt 3:143 och 3:146 BBR"

Det som står i gällande BBR är: *"Dörrar som ska vara tillgängliga och användbara bör förses med automatisk dörröppnare om de har dörrstängare eller är tunga".* Detta krav på ett möjliggörande för alla att själv öppna dörrarna är borttaget i förslaget till föreskrifter.

Eftersom man vill ta bort det allmänna rådet om automatiska dörröppnare, som man anser är en lösningsstyrning så måste kravet på att man ska kunna öppna dörren utan att hantera själva dörren formuleras tex så här: Utan att beröra dörren ska varje människa självständigt kunna påverka så att dörren öppnar sig utan att man berör den. Dörren ska öppnas när man är så långt från dörren att man i sin

rullstol eller med sin rollator kan placera sig för lämplig position för förflyttning genom dörren när den öppnas.

Det finns en del lösningar idag där man ska öppna dörren genom att trycka eller dra i den lite för att dörren sedan går upp av sig själv. Sådana är inte användbara beroende på att bl a personer med gångsvårigheter eller synnedsättningar tappar balansen när dörren plötsligt försvinner från dem eller att dörren går upp på dem och man knuffas omkull om dörren öppnas dörren mot en.

kort information om Förbundet FÖR delaktighet och jämlikhet.

Förbundet FÖR delaktighet och jämlikhet är en intressepolitisk organisation. Medlemmar är medborgare med funktionsnedsättning. Andra som vill ställa sig bakom vår jämlikhetskamp är välkomna att som solidaritetsmedlemmar ansluta sig till förbundet.

Vi verkar utifrån den konkreta, upplevda, inpå huden egna kända verkligheten i solidaritet med andra som liksom vi delar erfarenhet av ojämlikhet, diskriminering och förtryck.

Vi arbetar för ett samhälle där alla ska kunna leva och röra sig fritt utan begränsningar, ha makt över den egna tillvaron och rätt till goda levnadsvillkor. Det vill säga: Tillgänglighet - Delaktighet - Jämlikhet - Makt över våra liv.

Förbundet FÖR delaktighet och jämlikhet

Styrelsen, gm

Lars Hagström, ordförande

Kontaktuppgifter:

Förbundet FÖR delaktighet och jämlikhet

c/o Lars Hagström

Regnbågsgången 4

22 70 Lund

Mai Almén, medlem i FÖR

Arkitekt,

sakkunnig i tillgänglighet för personer med funktionsnedsättningar, representerar Förbundet FÖR delaktighet och jämlikhet i olika standardiseringsgrupper

Hedersmedlem I Förbundet Sveriges Arbetsterapeuter

Skarpskyttevägen 12 a

226 42 Lund

Tel: 070 321 33 24

e-post: almen@hinderfridesign.se

Maria Wemme, medlem i FÖR
Certifierad sakkunnig i tillgänglighet för personer med
funktionsnedsättningar,
representerar Förbundet FÖR delaktighet och jämlikhet i olika
standardiseringsgrupper
Möllevångsgatan 30 B
214 20 Malmö
Tel: 0706 11 37 12
e-post: maria@marwem.se